

Medlemsinformation 3 - Augusti 1993

RIKSHISTORIA PÅ HEMMAPLAN.

Föreläsningarna och exkursionerna försätter enligt det uppgjorda programmet. Hittills har vårt bidrag till den riksomfattande kampanjen kring DEN SVENSKA HISTORIEN varit framgångsrik. Deltagarna i de sex föreläsningarna har varit drygt 40 i snitt. Vid de 4 exkursionerna tillsammans med hembygdsföreningarna och kulturförvaltningen har snittet legat kring 50 deltagare.

I höst är de 6 föreläsningarna förlagda till Dagcentralen i Kungsängen, Torget 4. Varannan tisdag kl 19.00 - 21.00 med början 31 augusti.

Första gästföreläsare är Christopher von Warnstedt, som vi känner sedan den framgångsrika kursen i handskriftstolkning; han kommer att ge sin syn på den medeltida ärkebiskopsborgen Almarästaket. Nästa gästföreläsare är Lars Ericson från krigsarkivet; han berättar om Dalupproret 1743 ur rikshistorisk synvinkel, med tonvikt på de militära aspekterna. Det fullständiga programmet med en kort kursplan kan hämtas på biblioteken och vid föreläsningarna.

Exkursionerna är gratis, föreläsningarna kostar 30:-, abonnenmang 150:-

Tisdagen 31 augusti kl 19.00. Dagcentralen i Kungsängen. Torget 4.

ALMARESTÄKET - S:T ERIKS BORG I.

Ärkebiskopsborgen och Stockholms Blodbad. Riksdagens tillblivelse. Riksmötet vid Kungsängens kyrka 1502. Arkeologiska fynd. Börje Sandén berättar.

Torsdagen 9 september kl 18.30. Samling vid hembygdsgården i Kungsängen

EXKURSION TILL S:T ERIKS BORG II.

Borgruinen och Monumentholmen i bokskogen.

Guidningen börjar kl 19.00 nedanför ruinkullen. Börje Sandén och Stockholms-Näs hembygdsförening.

Tisdagen 14 september kl 19.00. Dagcentralen i Kungsängen. Torget 4.

ALMARESTÄKET - S:T ERIKS BORG III.

Stäket under medeltiden. Militära aktioner kring Stäket.

Christopher von Warnstedt, kännare av krigsarkivet gästföreläser.

Söndagen 26 september kl 10.00. Samling vid Gamla landsvägen nära Tibble gård.

VANDRING I TIBBLE-SYLTA OMRÅDET

Gästgivargården - Dalupproret 1743 - Västra armén 1809.

Sylta - Högnäs - Urfjäll. Börje Sandén.

Tisdagen 28 september kl 19.00. Dagcentralen, Torget 4, Kungsängen

RIKSVÄGEN BERGSLAGEN - STOCKHOLM; VÅRA VATTENVÄGAR.

Dalkarlsbacken, Stäkets färja och Bro, Hålvägarna vid Draget, Vattenvägarnas betydelse. Vägunderhåll. Börje Sandén.

Tisdagen 12 oktober kl 19.00. Dagcentralen, Torget 4, Kungsängen.

DALUPPRORET 1743 - TIBBLE GÄSTGIVARGÅRD I.

Dalupproret och militären - "Stora daldansen" ur rikshistoriskt perspektiv.

Lars Ericson är 1:e antikvarie på Krigsarkivet och har skrivit i ämnet i Vad hände egentligen 3.

Tisdagen 26 oktober kl 19.00. Dagcentralen, Torget 4, Kungsängen.

DALUPPRORET 1743 - TIBBLE GÄSTGIVARGÅRD II.

Dalupproret ur lokalhistoriskt perspektiv. Tibble-dokumentet.

Norra Björkfjärden - Prästen Jakob Mörk och politiken. Börje Sandén.

Tisdagen 9 november kl 19.00. Dagcentralen, Torget 4, Kungsängen

UPPLANDS-BRO - STATARKOMMUNEN

Statarna - Mälardalens nomader. Oscar Sjölander leder skördestrejker. Ivar-Lo Johanssons statarnoveller om Sjölander. Ärkebiskop Nathan Söderbloms "visitation" 1926. Börje Sandén.

VAD HÄNDE EGENTLIGEN? - TREDJE BOKEN

Under hösten, och i god tid innan julklappsböckerna skall köpas, räknar vi med att nästa hembygdsbok ligger färdig. Den handlar i sin helhet om Dalupproret 1743. Med utgångspunkt från ett lokalt perspektiv ges en ingående skildring av detta genuina folkuppror. Vad som egentligen hände kan du själv försöka bedöma med hjälp av ett stort antal tidigare tryckta och nu redigerade historiska handlingar; ett antal dokument som skildrar händelserna vid Tibble och Stäket publiceras för första gången; tidens stämningar återspeglas i memoarskrifter av Fersen, Tersmeden, Bonde, Rålbamb och Lilie. Broprästen Jakob Mörks skrifter om tidens historia och politik citeras och "förklaras". Ett försök görs att förklara varför Dalupproret blivit "en dans". Lars Ericson vid krigsarkivet skriver om militärens roll. Pär Frohnert, krigsarkivet, skriver om Dalupproret och ämbetsmännen, varvid han hämtat material ur sin akademiska avhandling tidigare i år. Stefan Nordin, Järfälla, utreder förhållandena vid färjan och krogen vid Stäket. Boken blir trådbunden med hårda pärmar och omfattar ca 250 sidor. Tomaz Pydzik illustrerar, delvis i färg. Priset blir 180:-. Den kan, liksom alla hembygdsböcker, köpas på biblioteken och i Bålsta bokhandel förutom vid våra sammankomster.

ASCHANEUSBOKEN

Ett av våra stora projekt under flera år har, som bekant, varit framtagningen av den stora Aschaneus-boken. Göran Strömbecks 60-åriga arbete med ämnet blev till slut en bok på 780 sidor. Den handlar om Martinus Aschaneus, "deltidsarbetande" riksantikvarie och präst i Hammarby och Fresta på 1600-talet. Eftersom han hade sitt föräldrarhem i Aske by och både hans far och mor var Håttunabor, har boken ett hembygdsintresse även för oss i Upplands-Bro. Av stort allmänt intresse är denne riksantikvaries syn på Sverige under 30-åriga krigets dagar. UKF:s åtagande har gällt inskrivning av de ca 2200 handskrivna sidorna, redigering, sättning och korrekturläsning varefter de färdiga sidorna lämnats för tryckning och inbindning. Upplands Väsby hembygdsförening var beställare. En mindre del av UKF:s omkostnader för arbete får vi genom egen försäljning av boken. Köp en intressant bok och stöd därmed UKF så att vi får pengar till fortsatt utgivning av hembygdsböcker; material finns för många fler. Boken, som har hårda pärmar i färg, kostar 220:-

MANTALSUPPGIFTER FRÅN 1720

En arbetsgrupp inom UKF har tolkat och renskrivit matalsuppgifterna för samtliga sex socknar i Upplands-Bro gällande året 1720. Innan dessa "deklarationsuppgifter" för varje skattlagd gård publiceras skall en ordlista och förklaringar tas fram med hjälp av en expert. För tolkningen står Elsa och Lars Bergström.

JOURNAL FÖR HUSHÅLLNINGEN

Ett stor mängd officiella tryck och andra trycksaker från 1600-talet och framåt har UKF fått ta del av, bl.a. en närmast komplett samling av råd för hushållningen utgiven av Patriotiska Sällskapet mellan åren 1778 - 1813. Över 900 uppsatser är registrerade och ett 100-tal har till dags data blivit beskrivna av Gudrun Sandén.

STOCKHOLM WATER FESTIVAL

Pendeltågen firade sina 25 år vid Tågets dag under Stockholm Water Festival. En pendeltågsvagn från 1968 hade upplåtits åt kommunerna för utställningar av olika slag. Upplands-Bro disponerade en 1/4 vagn. UKF deltog med böcker och förhandsvisning av illustrationer till Tredje boken. Gudrun Sandéns tre bildvävar med riks- och lokalhistoriska motiv visades. Du kan se dem vid de närmast förestående föreläsningarna. Håtunaleken - Nyköpings Gästabud, Almaresstaket 1516 - Brasklappen 1520, Flottan skjuter på Norra Björkfjärden - Sammandrabbningen på Gustav Adolfs torg.

SIGTUNA.

Härom dagen blev det bekräftat var vår första domkyrka låg. Vid de arkeologiska undersökningarna i museets trädgård hittade man en biskopskräcka invid ett skelett. Det tillhör de verkliga undantagen att arkeologiska fynd talar så tydligt. Det kommer säkert att höras mer om detta; för något år sedan hittades ett bevis för första myntslagningen i landet.

Arkeologidagen söndag 29 augusti

Sveriges äldsta historia

Arkeologidagen 1993, den sjätte i ordningen, slår rekord redan innan den inträffat. Hela 75 arrangörer finns i det landsomfattande programmet. Samtliga län finns också med i år, och programmen är spännande:

Arrangör: Stockholms läns museum, Erik Åström, 08-618 03 20
Evenemang: Resa till Birka tillsammans med Hembygdsförbundet.
Plats: Samling vid Strömma kanalbolaget, Stadshusbron.
Tid: Samling 9.40. Båten avgår 10.00, åter 16.45.

Arrangör: Upplands Väsby kommun, Ulla Britt Ljung, 590 849 28
Evenemang: Kl 12.30 och 14.00: Visning av Gunnes gård. Kl 12.00-15.00: keramikurs, smide och matlagning i kokgröp. Servering finns. Programmet är preliminärt. Kontakta Ulla Britt Ljung för definitivt program.
Plats: Gunnes Gård i Upplands Väsby.

Arrangör: RAÄ/UV-Stockholm, Solveig Brunstedt, 08-783 92 17
Evenemang: Solveig Brunstedt visar fornlämningsområdet vid Hovgården, Adelsö. Inom området pågår undersökningar i samarbete med Hembygdsrörelsen/Stockholms universitet.
Plats: Samling vid hembygdsgården. Tag första vägen till vänster om färjan.
Tid: 15.30-17.00. Färja avgår 15.20 från Munsö.

Vår historia

Öppna föreläsningar vid
Stockholms universitet om
svensk historia hösten -93:

**14/9 "Hon var dock den store
Gustaf Adolfs dotter"**

C.T. Odhner - det svenska folkets histo-
rirelärare. Prof. *Herman Schück*, historia

21/9 Den medeltida konsten

-ett uttryck för Sveriges integration i
Europa. Doc. *Jan Svanberg*, konstvet.

**28/9 "Af ödemark att giöra
lustegård"**

Synen på naturen i Västerlandet.
Fil. lic. *Birgit Persson*, historia

**5/10 "Ty de andra stånden att
angripa, är intet utan
högsta fara"**

Om botgerskapets och staten i Vasatidens
Sverige. Fil. Dr. *Robert Sandberg*, historia

12/10 När trumman tystnade

Om samernas kristningshistoria.
Prof. *Louise Bäckman*, religionshistoria

19/10 Johannes Messenius

-stormaktsdramatiker med forntida före-
bilder. Prof. *Willmar Sauter*, teatervet.

**26/10 Bergsmän och
bergshantering**

-en svensk industri före industrialismen?
Fil. kand. *Maria Sjöberg*, historia

**2/11 Kärleken och
upplysningen**

Om 1700-talets syn på mannen och
kvinnan. Doc. *Arne Jarrick*, ekon. historia

**9/11 Var borde stockholms-
kan föda sitt barn?**

Kampen om förlossningen i Stockholm
1870-1920. Fil. mag. *Lisa Öberg*, historia

**16/11 "Om USA kommer,
skjuter vi"**

Om svensk neutralitetspolitik efter andra
världskriget. Doc. *Karl Molin*, historia

23/11 Genomsnittssvensken

-en studie av svenskarnas kultur och
mentalitet. Prof. *Ake Daun*, folklivsforskn.

30/11 Historisk forskning

-ett intellektuellt äventyr.
Prof. *Klas Åmark*, historia

Tisdagar kl 18-19.30 (med
frågestund) i sal G, Arrhenius-
lab. i Frescati. Fri entré

Museerna i Stockholms län har tagit 1700-talet som tema för historieåret. I ett drygt 60-sidigt dubbelnummer i färg av Meddelanden från Stiftelsen Stockholms läns museum finns många intressanta artiklar och fina bilder från länet.

Här några titlar på artiklar:

Utanför och innanför tullarna, Lars Salvius, Södertälje under 1700-talet, När kriget kom till Tälge, Pehr Hilleström, Sigtuna under 1700-talet.

Från artikeln Hembygdsrörelsen och 1700-talet har vi saxat följande vänliga uppgifter om verksamheten i Upplands-Bro.

Upplands Bro Kulturhistoriska Forskningsinstitut

Upplands Bro Kulturhistoriska Forskningsinstitut (UKF) har tillsammans med kommunen och hembygdsföreningarna arbetat fram ett mycket ambitiöst program för historieåret. Det rymmer två föreläsningsserier och exkursioner, allt under temat "*Rikshistoria på hemmaplan*". Upplands-Bro kommun har en rad historiska platser lämpliga som utgångspunkter för inblickar i rikshistorien. Här ligger Alma-re-Stäket, Fornsigstuna, Rösaring, Dalkarlsbacken och Tibble gästgivaregård. Vid den senare formulerade dalkarlarna sina sex anklagelsepunkter mot regeringens politik 1743, känt som Stora Daldansen.

Stora daldansen

UKF ger ut en skriftserie som heter "*Vad hände egentligen?*" Hittills har två böcker publicerats, den tredje har just Stora Daldansen som huvudtema. UKF har funnit tre bärande skäl att ta upp Daldansen, det första är det som redan nämnts att dalkarlarna formulerade sin krav på Tibble gästgivaregård, det andra är att det var på Norra Björkfjärden vid Låssa i Upplands-Bro som flottan, med understöd av kanoner, skingrade en protesterande allmoge, händelsen utspelas dagen efter de dramatiska händelserna på Gustav Adolfs torg. Det tredje skälet har varit att under den då pågående inrikespolitiska schismen författade prästen i Bro en roman där den egna tiden beskrevs bakom en ridå av händelser förlagda 1000 år tidigare.

Stora Daldansen resulterade i en kunglig förordning som skulle förhindra kringspridandet av budkvalar som uppmanade till protester mot myndigheter. Förordningen innehöll också en belöning till den eller de som avslöjade sammankallandet av olagliga folkuppåd. Boken om Stora Daldansen beräknas komma ut under sommaren.

Boje Sandén